

MEDICINALBERETNING
FOR
THISTED AMTSLÆGEKREDS

1953

VED AMTSLÆGE L. FOLKE

AFSNITTET OM TUBERKULOSESTATIONERNES VIRKSOMHED
VED OVERLÆGE G. BINDSLEV OG
AFDELINGSLÆGE M. HOLM

THISTED AMTS TIDENDES
BOGTRYKKERI
1954

Lægerne erindres om:

Blanketter til dødsattester, ugelister o. l. anmeldelser, graviditetskort, journaler til profylaktiske undersøgelser af børn, m. v. rekvireres hos firmaet *Johan Ullstad & Sønner, Kompagnistræde 10, København K.*

Tilfælde af barselseber	} anmeldes på gul blanket både til sundhedsstyrelsen og embedslægen.
- - tyfus og paratyfus b.	
- - meningitis cerebrospin. epid.	
- - poliomyelitis epidemica	
- - vaccinationskomplikationer fra nervesystemets side	
Tilfælde af difteri og scarlatina	} anmeldes på gul blanket til embedslægen.
- - malaria artificialis	
- - Weils sygdom (leptospiroser)	
Tilfælde af miltbrand hos mennesker	} anmeldes ved påtegning om patienternes navn og adresse på ugelisten.
- - mund- og klovsyge hos mennesker	
- - myalgia epidemica	

De på gul blanket særligt anmeldte sygdomme skal også opføres på ugelisten, der for *hver* uge skal indsendes senest mandag, og det vil være formålstjenligt i disse tilfælde (således altid ved difteri og scarlatina) at anføre patientens navn og bopæl i rubrikken »Anmærkning«. Endvidere erindres om, at der ved anmeldelse af *syphilis* skal anføres i den særlige rubrik på ugelisten: køn, fødselsdato, forbogstav i efternavn samt journalnummer.

Tilfælde af tuberkulose (lunge- og extrapulm. tub.) anmeldes på de dertil udarbejdede *nye* blanketter. Blanketterne adresseres til *Tuberkulosestationen*.

Alle dødsfald af tuberkulose (lunge-, kirtel-, knogle-, meningeal-, peritoneal-, milliærtuberkulose) skal anmeldes på de dertil beregnede blå blanketter, der adresseres til *Tuberkulosestationen*.

For anmeldelser forsynet med *Postbesørges ufrankeret* betales portoen af embedslægen ved modtagelsen, i modsat fald beregner postvæsenet strafporto. Flere forsendelser kan sendes i eet omslag.

For dødsattesternes vedkommende erindres om, at afdødes *ægteskabelige stilling* altid skal anføres, og at under *stilling og næringsvej* betegnelser som »invaliderentyder«, »aldersrentnyder«, »rentier«, o. l. bør suppleres med *oplysning om afdødes tidligere erhverv*.

Kommunalbestyrelserne erindres om:

at det påhviler embedslægerne at yde bistand i alle spørgsmål af sundhedsmæssig natur; herunder også bestemmelserne i de sociale love, forsåvidt disse angår den offentlige sundhedspleje.

Sundhedskommissionerne erindres om:

pligten til at give embedslægen og politimesteren underretning om tid og sted for afholdelse af kommissionsmøde, i forbindelse med oplysning om dagsorden.

Thisted amtslægekreds

består af Thisted amt med undtagelse af Thyborøn, der hører til Ringkøbing amtslægekreds. Thisted amtslægekreds har et areal på 23515 ha. Dens kystlinie er 534 km. Ved folketællingen den 7. november 1950 var amtslægekredsens folketal 86.383. Den er delt i 2 lægekredse:

Thisted lægekreds (amtslæge L. Folke, Skovgade 20, Thisted. Træffes kl. 13—14½, undtagen lørdag, tlf. 78) bestående af Thisted købstad og 38 sognekommuner (64 sogne) med et folketal på 59.358, og

Morsø lægekreds (kredslæge A. Stigaard, Grønnegade 1, Nykøbing Mors. Træffes kl. 12½—14, tlf. 180) bestående af Nykøbing M. købstad og 14 sognekommuner (31 sogne) med et folketal på 27.259.

Befolkningsforhold

Tabel I.

Folkemængden samt antallet af fødte og døde i 1953

	Folke- tal ¹⁾	Levendefødte				Dødfødte ²⁾				Døde ²⁾				Fødsels overskud ²⁾	
		M.	Kv.	Sum	‰ af folket.	M.	Kv.	Sum	‰ af fødte	M.	Kv.	Sum	‰ af folket.	Antal	‰ af folket.
Thisted købstad	9037	97	98	195	21,6	2	1	3	1,5	91	59	150	16,6	45	5,0
Nykøbing M. købstad	9226	98	90	188	20,4	2	2	4	2,1	75	74	149	16,2	39	4,2
Købstæderne ialt . .	18263	195	188	383	21,0	4	3	7	1,8	166	133	299	16,4	84	4,6
Thisted landkreds . .	50321	498	446	944	18,8	17	11	28	3,0	180	211	391	7,8	553	11,0
Morsø landkreds . . .	18033	173	145	318	17,6	1	0	1	0,3	48	50	98	5,4	220	12,2
Landkredsene ialt . .	68354	671	591	1262	18,5	18	11	29	2,3	228	261	489	7,2	773	11,3
Amtslægekredsen . .	86617	866	779	1645	19,0	22	14	36	2,2	394	394	788	9,1	857	9,9

¹⁾ Folkeregistertal pr. 1/7 1953.

²⁾ Ej korrigeret efter hjemsted, jfr. teksten på næste side og tabel V over dødsårsagerne.

Folketallet er siden folketællingen for 3 år siden ($\frac{7}{11}$ 50) kun steget med 234 personer, til trods for at fødselsoverskuddet i det samme tidsrum har været ca. 2300 personer. Der finder således stadig en betydelig flytning sted her fra amtet til hovedstaden og andre dele af landet, hvor erhvervsforholdene er gunstigere. I amtets *vestkystkommuner* har folketallet i de senere år endog været faldende, idet det i 1950 var 574 (= 4,7 %) lavere end i 1945. Vestkystfiskeriets vanskelige vilkår og i særdelesheden manglen af en havn synes at være hovedårsagen hertil.

Antallet af levendefødte har været faldende de senere år og lå i fjor og i år endog lidt lavere end i 1930'erne (tabel II).

Antallet af døde var lidt højere end de sidste to år. Som det fremgår af tabel V over dødsårsagerne, hvor man har medregnet de personer, som døde uden for Thisted amt, men var hjemmehørende her, døde ialt 817 (1952: 745).

Fødselsoverskuddet er noget mindre end i de første år efter krigen, men ligger dog lidt højere end i 1930'erne (se tabel II).

Tabel II.

Levendefødte og fødselsoverskud i forhold til folketallet.

	Levendefødte pr. 1000 indbyggere i amtslægekredsen	Fødselsoverskud pr. 1000 indbyggere i amtslægekredsen	Fødselsoverskud pr. 1000 indbyggere i hele landet
1930—34 incl.	19,9	9,2	7,1
1935—39 incl.	19,2	8,7	7,2
1940—44 incl.	21,9	11,8	10,2
1945—49 incl.	22,7	13,5	12,1
1950	20,1	10,4	9,4
1951	20,0	11,6	9,0
1952	18,8	10,3	8,8
1953	19,0	9,9	

Ifølge *jordemoderprotokollerne* har amtets jordemødre i 1953 assisteret ved 1687 fødsler (1952: 1646). Af disse var

24 tvillingefødsler. Der har altså været
1663 fødende.

1602 fødsler var rettidige (fødselsvægt over 2500 gram), og

85 fødsler var for tidlige (fødselsvægt under 2500 gram).

1625 børn fødtes i ægteskab, og

62 børn fødtes uden for ægteskab, svarende til 3,7 % af samtlige fødsler (1952: 2,9 %, 1951: 2,6 %, 1950: 3,5 %, 1949: 3,2 %, 1948: 3,1 %, og i tiåret 1938—47 gennemsnitlig 3,7 %).

1636 fødsler fuldendtes ved naturen.

- 20 gange foretoges tangforløsnings, og
 14 gange foretoges fremtrækning.
 17 gange fuldendtes fødslen ved kejsersnit.
 18 gange foretoges løsning af moderkagen.
 607 gange anvendtes vefremkaldende stoffer.
 1643 af de fødte børn levede,
 39 børn døde ved naturlig fødsel, og
 5 børn døde ved fødsel, hvor der anvendtes kunsthjælp.
 1356 gange anvendtes bedøvelse = 81 % af samtlige fødsler (1935:
 9 %).
 290 af fødslerne foregik på sygehus = 17 % (1952: 15 %).

Oversigt over dødsfaldene

Af de i købstæderne hjemmehørende personer døde i 1953: 201,
 — af de i landkommunerne hjemmehørende: 616, ialt 817 døde, jfr.
 tabel V.

Således beregnet efter hjemsted bliver dødeligheden 9,4 ‰ i
 hele amtet (1952: 8,6 ‰), fordelt med 9,0 ‰ i landkommunerne
 og 11,0 ‰ i købstæderne. For hele landet genfindes en tilsvarende
 højere dødelighed i byerne end på landet, hvilket hovedsagelig skyl-
 des, at mange mennesker fra landet flytter ind til byerne, når de
 bliver gamle.

Tabel III.

Dødsfaldenes fordeling efter alder.

	0-1 år	1-4 år	5-14 år	15-64 år	oves 65 år	Ialt
Købstæderne	11	1	2	52	135	201
Landkommunerne	33	16	7	146	414	616
Amtslægekredsen	44	17	9	198	549	817

Tabel IV.

Spædbørnsdødeligheden.

I alderen under 1 år døde pr. 100 levendefødte:

	1953	1952	1951	1950	1949	1948	1947
Købstæderne	2,9	2,6	2,1	1,6	3,0	1,2	4,7
Landkommunerne	2,6	3,1	4,2	4,1	4,0	3,4	4,7
Amtslægekredsen	2,7	3,0	3,6	3,5	3,2	2,9	4,7
Hele landet	2,9	2,9	3,1	3,5	3,5	3,5	4,1

Af *dødsårsagerne* (tabel V) er hjertesygdomme de hyppigste og karsygdomme i centralnervesystemet («apoplexi» o. l.) almindeligt forekommende.

Af ondartede svulster («kræft») døde 162 = 18,7 pr. 10.000 indb.

Af lungebetændelse døde i år kun 14 (1952: 32) = 1,6 pr. 10.000 indbyggere.

Af tuberkulose døde 9, svarende til 1 pr. 10.000 indb. I tiåret 1936—45 var tuberkulosedødeligheden gennemsnitlig 3,8 pr. 10.000 indbyggere.

Ved selvmord døde 6 (1952: 10).

I de sidste 4 år udstedtes der ikke dødsattester af ligsynsmænd.

Tabel V.

Dødsårsagerne i året 1953

i Thisted amtslægekreds

	Thisted købstad	Ny- købing købstad	Thisted landkr.	Morsø landkr.	Ialt
1. Lungetuberkulose	1	2	4	2	9
12. Akut børnelammelse.....			3		3
17. Andre infektionssygdomme	1		3	1	5
18. Ondartede svulster	21	22	91	28	162
19. Godartede og uspecificerede svulster	2		6	3	11
20. Sukkersyge			2		2
21. Anæmi	1				1
22. Karsygdomme i centralnervesystemet.....	4	20	79	19	122
23. Meningitis (dog ikke tub., syf. eller meningokok-M.)		1			1
25. Hjertesygdomme, kroniske, rheumatiske ..		1	1	1	3
26. Hjertesygdomme, arteriosclerotiske og degenerative	25	31	121	29	206
27. Hjertesygdomme, andre		5	7	8	20
28. Hjertesygdomme, ved blodtryksforhøjelse..	2	2	6	4	14
29. Forhøjet blodtryk uden hjertesygdomme..		1			1
30. Influenza	1	1	3	2	7
31. Lungebetændelse	1	3	8	2	14
32. Bronchitis	1		2		3
33. Mavesår og sår på tolvfingertarmen	1	1	2		4
34. Blindtarmsbetændelse	1		1	1	3
35. Ileus og brok	2	1	5		8
36. Gastroenteritis, tyndtarms- og tyktarmskatarrh			1	2	3
37. Levercirrhose	1	1	1		3
38. Nefritis og nefrose.....	1	1	2	1	5
39. Prostata-hypertrofi	4	1	18		23
40. Komplikationer ved svangerskab, fødsel og barselseng			2		2
41. Medfødte misdannelser	1	2	6	2	11
42. Fødselslæsioner, asphyxi og lungeatelektaser hos nyfødte	2		3	1	6
44. Andre sygdomme hos nyfødte		2	8	5	15
45. Alderdomssvaghed, dårligt definerede og ukendte sygdomme		5	10	6	21
46. Alle andre sygdomme	7	10	53	23	93
47. Frakturer o. l.	2	2	17	3	24
48. Forbrændinger	1		2		3
49. Forgiftninger	1				1
50. Alle andre skader		2	5	1	8
	84	117	472	144	817

Siden 1951 anvendes her i landet den nye internationale klassifikation af dødsårsagerne, som samles i 50 grupper. Tabellen omfatter kun de sygdomsgrupper, i hvilke der er forekommet dødsfald.

Infektionssygdomme

Det samlede antal af de på ugelisterne anmeldte tilfælde af infektionssygdomme lå ligesom i 1952 noget over gennemsnittet for de senere år.

	1953	1952	1951	1950	1949	1948	1947
Købstæderne	5309	5010	3358	5069	5047	3718	3182
Landkommunerne ..	11612	12032	8690	10991	11866	10733	9586
Amtslægekredsen ..	16921	17042	12048	16060	16913	14451	12768

Den relative sygelighed (forholdet mellem antallet af anmeldte sygdomstilfælde og folketallet) har været:

	1953	1952	1951	1950	1949	1948	1947
Købstæderne	29,1 %	27,2 %	18,2 %	27,6 %	27,5 %	20,5 %	17,7 %
Landkommunerne ..	17,0 %	17,6 %	12,8 %	16,1 %	17,4 %	15,8 %	14,1 %
Amtslægekredsen ..	19,5 %	19,7 %	13,9 %	18,5 %	19,5 %	16,8 %	14,9 %

Ligesom de senere år var angina, bronkitis og lungebetændelse hyppigt forekommende. Årets første måneder prægedes af den influenzaepidemi, som var udbredt over hele landet i vinteren 1952—53. De almindelige børnesygdomme optrådte i ret begrænset omfang. Om de vigtigste infektionssygdomme kan oplyses følgende:

Tyfus og paratyfus forekom ikke. På Mors har der ikke været tyfustilfælde i de sidste 3 år, hvilket er bemærkelsesværdigt, fordi sygdommen ellers er optrådt praktisk taget hvert år i det sidste halve århundrede og meget udbredt i 1918 med ca. 270 tilfælde. — I Nykøbing kendes 4 tyfusbacilbærere, som alle har fået sundhedsstyrelsens vejledning og kontrolleres. Paratyfusbacilbærere findes ikke mere.

Børnelammelse optrådte en del sjældnere end i det store epidemiår 1952, hvor der forekom 40 tilfælde, hvoraf 23 med lammelser og 3 dødsfald. I år anmeldtes 21 tilfælde, hvoraf 11 med lammelser og 3 med dødelig udgang. Sygdommen optrådte atter i år hyppigst i Thisted lægekreds' landkommuner med spredte tilfælde fordelt over de første 10 måneder af året.

Difteri er ikke forekommet i de sidste 6 år.

Lungebetændelse (bronchopneumonia og pneumonia crouposa) anmeldtes i 1432 tilfælde omtrent som sædvanligt. Dødeligheden var i år kun 1 % og således bemærkelsesværdig lav.

Kalvekastningsfeber forekom ikke.

Kønssygdomme.

Gonorrhoea anmeldtes med 28 tilfælde (1952: 47), og der forekom ingen tilfælde af *Syphilis* (1). Tallene er de laveste siden krigen, hvor kønssygdommene i 1944 nåede deres største udbredelse med 246 tilfælde af gonorrhoea og 55 af syphilis.

Vederlagsfri behandling af kønssygdomme er foretaget af embedslægerne og de visiterende læger i det omfang, der fremgår af følgende oversigt. Opsporingen af smitekilder har ikke voldt sådanne vanskeligheder, at det har været nødvendigt at anmode politiet om bistand.

	Gonorrhoea		Syphilis		Observation		Ialt
	M.	Kv.	M.	Kv.	M.	Kv.	
Amtslægen i Thisted.....	10	11	3	2	16	9	51
Kredslægen i Nykøbing.....	5	4	2	4	16	8	39
Dr. E. Pedersen, Fjerritslev....	0	1	1	0	5	1	8
Dr. E. Toft, Vestervig.....	0	0	0	0	0	0	0
Ialt..	15	16	6	6	37	18	98

Tuberkulose.

Dødeligheden af tuberkulose er forud omtalt, side 6.

Angående *nye tilfælde af tuberkulose* og tuberkulosebekæmpelsen henvises til afsnittet: Årsberetning for Thisted amts tuberkulosestationer, side 17.

Andre kroniske sygdomme.

Kræft og sukkersyge synes at forekomme med samme hyppighed i Thisted amt som i andre landsdele.

Gigtlidelser, kronisk bronkitis og asthma forekommer skønsmæssigt forholdsvis hyppigt her i amtet. Måske gælder det samme for *epilepsi*.

Forgiftninger.

På amtets sygehuse behandledes 53 akute forgiftninger (1952:53), hvoraf de 28 skyldtes selvmordsforsøg (21), som dog ikke førte til døden i noget tilfælde.

Forgiftningerne var følgende: sovemidler 28 (19), alkohol 3, kulilte 2, petroleum 4, møbelpolitur 1, kresol 1, tetraklormetan 1, talliumsulfat 1, forskellige medikamenter 12 (acetylsalicylsyre, sanocrysin, insulin, digitalis, penicillin).

Overførte dyresygdomme.

og tilfælde af mund- og klovsyge hos mennesker er ikke anmeldt.

Oversigt over belægningsforholdene m. v. på sygehusene i Thisted amt i 1953

Tabel VIII.

	Central- sygehuset i Thisted		By- og amts- sygehuset i Nykøbing	Amtssyge- huset i Fjerritslev	Amtssyge- huset i Koldby	Amtssyge- huset i Vestervig	Amtssyge- huset i Hvidbjerg
	med. afd.	kir. afd.					
<i>Antal sengepladser, ialt</i>	70	90	88	35	25	25	12
<i>Funktionærer, ialt</i>	123		92	22	17	17	7
a) Læger	11		5	2	1	1	1
b) Sygeplejersker og elever	59		44	10	8	10	3
c) Andre funktionærer	53		43	10	8	6	3
<i>Patienter ved årets begyndelse</i>	46	65	84	27	13	22	3
<i>Indlagte i årets løb, ialt</i>	1239	2491	2481	480	402	553	175
a) medicinsk-kirurgiske	1220	2491	2471	477	398	553	175
b) epidemiske	19	0	10	3	4	0	0
<i>Døde</i>	41	55	82	18	10	12	10
<i>Antal sygedage, ialt</i>	25388	36713	41903	9838	8234	9849	2107
a) medicinsk kirurgiske	25238	36713	41799	9770	8080	9779	2107
b) epidemiske	150	0	104	68	154	70	0
<i>Daglig gennemsnitsbelægning</i>	69,6	102	114,8	27,3	22,6	27	5,8
a) medicinsk-kirurgiske	69,1	102	114,5	27,1	22,1	26,8	5,8
b) epidemiske	0,5	0	0,3	0,2	0,5	0,2	0
<i>Antal operationer</i>	0	1903	1302	180	171	345	134
<i>Antal fødsler</i>	0	67	63	62	28	30	23
<i>Antal kostdage</i>	97459		71849	16929	13156	15471	4302
	kr.		kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
<i>Udgift pr. kostdag</i>	1,66		2,24	2,43	2,52	3,00	2,13
<i>Driftsudgifter (finansår 1952/53)</i>	1504358,53		1298635,44	197575,27	176252,52	193794,88	48391,38
1) heraf lønningskonto	751951,00		593069,64	75904,73	69053,00	55407,12	29777,12
2) heraf forplejningskonto	161320,49		161228,79	41089,23	33177,22	46412,89	9160,71
<i>Driftsudgift pr. sygedag</i>	24,64		29,84	19,07	21,77	20,49	21,11
<i>Driftsindtægter (finansår 1952/53)</i>	1504358,53		1298635,44	197575,27	184192,57	201621,97	61264,10
1) heraf ved kur og pleje	426477,00		300693,12	62097,24	55113,50	56316,00	14116,00
2) andre indtægter	73522,65		61466,41		9003,57	6585,97	2065,18
3) Tilskud fra stat, amt og kommuner	1004358,88		936475,91	135478,03	120075,50	138720,00	45082,92

Sygehuse m. v.

Sygehusenes belægningsforhold og økonomi er belyst i en skematisk oversigt, tabel VIII.

Centralsygehuset i Thisted består af en kirurgisk, en medicinsk og en røntgenafdeling, sidstnævnte oprettet d. 1. oktober, hvor dr. Betak Petersen ansattes som dens overlæge og amtsradiolog. Afdelingens tekniske installationer bliver moderniseret, men pladsforholdene er trange.

I den kirurgiske afdelings tal (tabel VIII) indgår belægningen med øre-, næse- og halssygdomme (10 sengepladser i en særskilt bygning) og øjensygdomme, som behandles af speciallæger. Afdelingen giver efter lægehenviisning ambulante behandling i meget begrænset omfang («lukket ambulatorium»).

Til den medicinske afdeling er knyttet en diagnosestation for medicinske sygdomme, hvor 105 patienter undersøgtes ambulante (1952: 92). Sygehusets centrallaboratorium foretog 915 undersøgelser (734) på ambulante patienter henvist af de praktiserende læger.

Centralsygehusets sengepladser er ikke forøget i de sidste 25 Aar, hvor det fra et blandet medicinsk-kirurgisk sygehus har udviklet sig til et centralsygehus med de nævnte afdelinger. Der trænges til flere medicinske og kirurgiske sengepladser og til udvidelse og modernisering i særdeleshed af operations- og røntgenlokalerne, for at behandlingsmulighederne kan følge trit med den tekniske og faglige udvikling og den intensive drift, som nu muliggør et langt hurtigere patientskifte end for blot få år siden.

By- og amtssygehuset i Nykøbing har blandet medicinsk-kirurgisk belægning. Ambulante behandling gives ikke fraset røntgen- og kulbelysbehandling samt efterbehandling af tidligere indlagte patienter. Sygehusets laboratorium foretager efter henvisning fra de praktiserende læger undersøgelser på ambulante patienter, som i særlige tilfælde kan henvises til centrallaboratoriet i Thisted. Som sygehusets medicinske konsulent fungerer overlæge Holger Nielsen, Thisted, som tilser de medicinske patienter ugentlig. Amtsradiologen leder ved besøg to dage ugentlig sygehusets røntgenbehandling og -diagnostik.

En del af sygehusets patientbygninger og funktionærværelser, køkkenet og vaskeriet er stærkt forældede og uheldigt beliggende på operationsgangen. Der er kun een operationsstue og een skiftestue, som tillige må bruges som skadestue, fødestue og transfusionsstue. — Der er i årets løb udarbejdet planer til udvidelse og modernisering af hele sygehuset.

Amtssygehuset i Vestervig er i 1953 udvidet med en tilbygning indeholdende operationsstue med birum, fødestue og et røntgenlokale med venteværelse og kontor, som tillige benyttes af tuberkulosestationen. Den 100 år gamle patientbygning er blevet moderniseret med tidssvarende skyllerum og toiletter. Sengepladsernes antal forøgedes fra 21 til 25.

Ved *amtssygehusene i Fjerritslev, Koldby og Hvidbjerg* er der ikke sket ændringer i årets løb.

— I beredskabsøjemed er der udarbejdet planer om indretning af hjælpelazaretter ved amtets sygehuse samt truffet foranstaltning til sikring af vand- og strømforsyningen og et beredskabslager af hospitalssenge, instrumenter, forbindsager m. v.

— *Johnsens rekreativshjem i Thisted* har på grund af økonomiske vanskeligheder været lukket siden 1948. Der er nu truffet en ordning, således at sygekasserne giver tilskud (7 kr. dagl.) til patienternes ophold, og modernisering af lokalerne er i gang, hvorved der opnåes 24 pladser mod tidligere 17. Rekreativshjemmet, som har været hårdt savnet, genåbnes i maj 1954.

Det private »*Hvilehjem*« i *Hundborg* for gamle og kronisk syge er i de senere år blevet moderniseret.

I *De gamles hjem i Nykøbing* findes 20 sengepladser til syge, og i *Thisted alderdomshjem* 2 sygestuer med ialt 4 sengepladser.

Foranstaltninger mod sygdomme.

Tuberkulosestationernes virksomhed findes omtalt side 17.

Hjemmesygeplejen besørgeres i Thisted og Nykøbing af sygeplejersker ansat af sygekassen og af diakonisser ansat under menighedsplejen i Thisted og sygeplejeforeningen i Nykøbing. Hjemmesygeplejerskerne på landet er de fleste steder ansat af en sygeplejeforening og i det væsentlige lønnet ved tilskud fra sygekasse og kommune. På Mors er der hjemmesygeplejersker overalt, medens 2 mindre landkommuner i Thisted lægekreds (Hjardemaal og Vang) ikke har nogen ordning af hjemmesygeplejen. Begge steder er der bestræbelser i gang for at komme i samarbejde med en nabokommune.

Husmoderafløsere har vist sig at være et stort gode for befolk-

ningen i købstæderne og de landkommuner, hvor en sådan ordning er gennemført (Thisted landsogn, Tilsted, Skinnerup, Snedsted, Haring-Stagstrup, Skyum-Hørdum, Hvidbjerg-Lyngs, Jegindø og Frøsløv-Møllerup).

Sundhedsplejersker. Den i 1944 ansatte sundhedsplejerske i *Thisted* købstad og landsogn har i årets løb aflagt 3528 (3562) besøg i 187 hjem med spædbørn. 2 hjem ønskede ikke sundhedsplejerskens besøg. 118 børn henvistes til læge. I *Nykøbing M.* har den i 1947 ansatte sundhedsplejerske i år aflagt 2667 besøg (2666) i 151 hjem. 5 hjem (6) ønskede ikke sundhedsplejerskens besøg. 81 børn henvistes til læge.

Der er ingen børneplejestationer i Thisted amt og ingen sundhedsplejersker på landet ud over Thisted landsogn.

Livredning og sygetransport foretages som omtalt tidligere år.

Rottebekæmpelsen foretages i købstæderne ved giftudlægning 2 gange årligt og iøvrigt efter behov. Også på landet er rottebekæmpelsen mange steder velordnet og effektiv, idet man følger konsulent E. W. Kaisers vejledning. Bekæmpelsen kunne dog efter konsulentens og min mening blive endnu bedre og store værdier herved spares, såfremt amtets landkommuner i fællesskab antog en medhjælper, som jævnligt kunne komme rundt på landet og særlig fremme rottesikringen af ejendommene.

Vaccination.

Embedslægerne har i købstæderne vaccineret 265 børn mod *kopper* og på landet 1297 børn. Komplikationer af betydning forekom ikke. Også de praktiserende læger koppevaccinerede en del børn og revaccinerede nogle voksne. Ingen børn fritoges for koppevaccination, og ingen skolesøgende børn fik udsættelse. 3 andre børn fik udsættelse på grund af hudsygdom og asthma.

Calmettevaccination udføres af nogle af de praktiserende læger og i stort omfang af tuberkulosestationerne.

Difteri- og stivkrampevaccination foretages med blandingsvaccine af de praktiserende læger og som regel i forbindelse med helbredsundersøgelserne af småbørn under 7 år. I byerne, hvor størstedelen af småbørnene under 7 år følger disse undersøgelser, er vaccinationen bedst gennemført, idet kun ca. 7 % ikke var difterivaccineret, når de kom i skole. På landet, hvor en langt mindre del af børnene kommer til helbredsundersøgelse, fandt skolelægerne i år, at godt 12 % af børnene ikke var difterivaccineret, medens dette i fjor kun var tilfældet for 7 % af skolebørnene. Difteri og stivkrampe er så farlige sygdomme, at det er meget risikabelt, dersom forældrene for-

sømmer at få deres børn vaccineret, og skolelægerne retter derfor nu en opfordring til de pågældende hjem herom.

24 voksne blev vaccineret med blandingsvaccine og 5 med difteri-vaccine alene. 40 personer blev vaccineret med stivkrampevaccine.

Kighostevaccination udførtes af de praktiserende læger på ca. 500 børn.

Mod andre sygdomme (tyfus, paratyfus, pest, kolera m. v.) er vaccination kun foretaget lejlighedsvis på folk, der skulle rejse udenlands.

Desinfektion.

I anledning af tuberkulose udførtes desinfektion 13 gange for offentlig regning som formalindampdesinfektion. Andre sygdomme, som kræver desinfektion, forekom ikke i år.

ÅRSBERETNING

FOR

THISTED AMTS TUBERKULOSESTATIONER

VED

GEORG BINDSLEV
OVERLÆGE, DR. MED.

MOGENS HOLM
AFDELINGSLÆGE

CENTRAL

Krabbesholm sanatorium, Skive.
Lægerne træffes på telefon Skive 1075.

NYKØBING MORS

Sygehuset; stationens telefon: Nykøbing 574.
Konsultation: hver fredag kl. 10—12
1. og 3. torsdag i hver måned, kl. 15—16½.
Eftersyn af tuberkulinprøver, BCG-vaccination m. v.:
hver mandag kl. 17—18.
Sygeplejersken træffes iøvrigt på telefon Nykøbing 810.
Overlægen træffes (på tub. stationen) **for forespørgsler:**
1. onsdag i hver måned, kl. 13½—14½.

VESTERVIG

Sygehuset.
Konsultation: 1. torsdag i hver måned, kl. 10—11.
Sygeplejersken træffes iøvrigt på telefon Nykøbing 810 eller 574.

THISTED

Sygehuset; stationens telefon: Thisted 448.
Konsultation: hver mandag kl. 10½—12½.
2. og 4. torsdag i hver måned, kl. 14½—16.
Eftersyn af tuberkulinprøver, BCG-vaccination m. v.:
hver fredag kl. 17—18.
Sygeplejersken træffes iøvrigt på telefon Thisted 879.
Overlægen træffes (på tub. stationen) **for forespørgsler:**
1. onsdag i hver måned, kl. 16—17.

FJERRITSLEV

Sygehuset.
Konsultation: 4. tirsdag i hver måned, kl. 10—11.
Sygeplejersken træffes iøvrigt på telefon Thisted 879 eller 448.

Tuberkulosestationerne er lukkede: søn- og helligdage
grundlovsdag efter kl. 12
juleaftensdag
mellem jul og nytår

Bestyrelsens formand: amtmand *H. Egedorf*, Thisted.

Leder: overlæge, dr. med. *Georg Bindslev*.

Afdelingslæge: *Mogens Holm*.

Reservelæge: *Peder Helms*.

Regnskabsfører: amtsfuldmægtig *Nissen*, amtskontoret, Thisted.

Sygeplejerske frk. *M. Brøgger*, Thisted, telefon 879.

Sygeplejerske frk. *K. Andersen*, Nykøbing M., telefon 810.

Stationsarbejdet omfatter Thisted amtslægekreds, herunder købstæderne Nykøbing Mors og Thisted, med et samlet indbyggerantal på 86617. Der holdes faste konsultationer i *Nykøbing* og *Thisted*, og siden september 1953 også i *Vestervig* og i *Fjerritslev*.

Samlet antal fastaverterede lægekonsultationsdage	Stationen i				hele amtet
	Nykøbing	Vestervig	Thisted	Fjerritslev	
.....	72	4	71	4	151

I efteråret 1953 gennemførtes i Thisted amt en udvidet folketuberkuloseundersøgelse, hvor alle over 35 år fik indbydelse til at møde. Desværre var mødeprocenten denne gang — i modsætning til forholdet ved den første folketuberkuloseundersøgelse i 1950 — temmelig lav. Alligevel havde undersøgelsen betydelig værdi. En nærmere redegørelse vil fremkomme senere.

Det samlede antal konsultationer i 1953 var 13090 — konsultationerne fordeler sig på de 4 distrikter og for hele amtet som vist i følgende tabeller.

Antal konsultationer.

Tuberkulose- stationen i		1953	1952	1951	1950	1949
Nykøbing	Land	1946	1461	1105	1073	977
	by	1916	1162	1022	1158	1617
	rækkeundersøgelser ..	803*)	2527	1005	409*)	4420
	Ialt:	4665	5150	3132	2640	7014
Vestervig	Land	216				
	rækkeundersøgelser ..	51*)				
	Ialt:	267				
Thisted	Land	3950	3149	2893	2845	4748
	by	1930	1539	1017	1434	2374
	rækkeundersøgelser ..	2136*)	2114	1569	1683*)	7896
	Ialt:	8016	6802	5479	5962	15018
Fjerritslev	Land	85				
	rækkeundersøgelser ..	57*)				
	Ialt:	142				
Tilsammen Thisted amt	Land	6197	4610	3998	3918	5725
	by	3846	2701	2039	2592	3991
	rækkeundersøgelser ..	3047*)	4641	2574	2092*)	12316
	Ialt:	13090	11952	8611	8602	22032

*) uden folkeundersøgelsen.

Antal nyhenviste.

Tuberkulose- stationen i	1953	1952	1951	1950	1949
Nykøbing	841	847	557	413	735
Vestervig	54				
Thisted	1156	1485	925	873	1445
Fjerritslev	39				
Ialt: 2090*)	2332	1482	1286*)	2210	

*) uden folkeundersøgelsen

Henvisningen af de 2090 nye var foranlediget af:

Symptomer	hos 933
tuberkuløst milieu	„ 286
tidligere tuberkulose	„ 0
andre forhold	„ 871

I 1953 er, sammenlignet med foregående år, fundet følgende tilfælde af lungetuberkulose:

	1953	1952	1951	1950	1949
+ TB i expectorat (direkte eller ved dyrkning)....	14	18	10	29	23
+ TB i ventrikelskyllevand	8	7	3	21	12
lukket aktiv lungetuberkulose	0	1	5	10	6
Ialt:	22	26	18	60	41

Fordeles de 22 nye aktive tilfælde af lungetuberkulose efter de forhold, der har givet anledning til undersøgelsen, fås følgende skema:

Anledning til undersøgelsen	1953	1952	1951	1950	1949
Symptomer	17*)	18	11	20	25
tuberkuløst milieu	2	7	2	10	11
folkeundersøgelsen 1950	0	0	4	25	—
folkeundersøgelsen 1953	2	—	—	—	—
anden rækkeundersøgelse	1	1	1	1	1
anden tuberkulose ell. tidligere tuberkulose	0	0	0	4	4
anden årsag	0	0	0	0	0

*) heraf 5 konstateret andetsteds.

Tabellen viser, at de fleste tilfælde af tuberkulose er fundet ved undersøgelse af patienter, der henvises af de praktiserende læger på grund af symptomer; man må derfor fremdeles indskærpe nødvendigheden af undersøgelse, hvis der er selv de ringeste symptomer, der kan tyde på tuberkulose.

Andre lidelser hos de undersøgte.

1 adenitis colli	1 lobus venae azyg.
7 adenitis hilarum	8 lymfomata hilarum
36 adipositas	12 morbus cordis
1 BCG-komplikation	2 operatio thoracoplastica, seq.
4 Boeck's sarcoid	2 pleuritis
6 bronchiectasia	57 pleuritis, seq.
2 bronchitis	6 pleuritisrest
8 bronchitis chronica	4 pneumonia
2 bronchopneumonia	16 pneumonirest
15 diabetes mellitus	5 pneumothorax artificialis, seq.
32 ectasia aortae	3 pneumothorax spontaneus
29 ectasia cordis	1 pneumonokoniosis
6 emphysema pulmonum	5 relaxatio diafragmatis
6 empyema pleurae, seq.	1 situs inversus
2 erythema nodosum	1 struma
2 fibrosis pulmonum	1 thoracotomia, seq.
2 fractura claviculae	101 tub. pulmonis, vetus
2 fractura costae, seq.	4 tumor intrathoracalis
1 hæmoptysis	1 tumor mediastini
4 infiltratio mediastini	2 tumor pulmonis
49 infiltratio pulmonis	1 tumor thoracis
17 kyphoscoliosis	

I de følgende 2 tabeller gives en oversigt over tuberkulosen i Thisted amt.

Tuberkuloseregister for Thisted amt.

	Tub. pulm.	Anden tub.	Ialt
Patienter overført fra 1952	188	34	222
Tilgået tuberkuloseregistret i 1953.....	3	0	3
Patienter, hvis sygdom er konstateret i 1953.....	22	8	30
Patienter, som er tilflyttet i 1953	8	0	8
Patienter, som tidligere er registreret som tub. pulm., nu registreret som anden tuberkulose	0	0	0
Patienter, som tidligere er registreret som anden tu- berkulose, nu registreret som tub. pulm.....	0	0	0
	221	42	263
Udgået af tuberkuloseregistret ved årets udgang:			
Helbredt	23	5	28
Fraflyttet	12	4	16
Døde af tuberkulose	7	0	7
Døde af anden årsag	1	1	2
Ialt udgået af tuberkuloseregistret	43	10	53
Overført til 1954	178	32	210

Alle de 9 patienter (8 med tub. pulm. og 1 med extrapulmonal tuberkulose), som døde i 1953, havde stationerne forinden kendskab til. I tidligere år fik tuberkulosestationerne for flere patienters vedkommende først besked gennem dødsanmeldelsen.

Oversigt over tuberkulosepatienter i Thisted amt 31. decbr. 1953.

1. Lungetuberkulose, +TB i 1953:		Mænd	Kvinder	Drenge	Piger	Ialt
Expectorater +TB		25	10	0	0	35
Ventrikelskyllevand +TB		11	14	0	3	28
	tilsammen	36	24	0	3	63
<hr/>						
2. Lungetuberkulose, tidligere +TB:						
Sidst bacillær i 1952.....		13	17	0	0	30
Sidst bacillær i 1951.....		21	11	0	2	34
Sidst bacillær i 1950.....		7	13	0	1	21
TB påvist før 1950		7	13	0	0	20
	tilsammen	48	54	0	3	105
<hr/>						
3. Lungetuberkulose, TB aldrig påvist:						
Aktiv i 1953.....		0	1	1	0	2
Aktiv i 1952.....		1	0	0	1	2
Aktiv i 1951.....		0	4	0	2	6
	tilsammen	1	5	1	3	10
Lungetuberkulose ialt		85	83	1	9	178
<hr/>						
4. Anden tuberkulose:						
Pleuritis serosa primaria.....		3	2	0	0	5
Andre tub. sygdomme		8	15	4	0	27
	tilsammen	11	17	4	0	32
Tuberkulosepatienter ialt		96	100	5	9	210

Det fremgår af tabellen, at tuberkulosestationerne i 1953 har fået forbindelse med 27 af de patienter, der i Thisted amt er lidende af extrapulmonal tuberkulose; det er samme antal som i 1952 (og betydeligt flere end i de 2 foregående år), men de 27 repræsenterer sandsynligvis endnu ikke det virkeligt eksisterende antal. I denne forbindelse erindres de praktiserende læger og sygehusene om den pligt, de siden 1. januar 1951*) har til at anmelde ikke alene tilfælde af lungetuberkulose, men også alle tilfælde af extrapulmonal tuberkulose, så snart de er konstaterede, til amtets centraltuberkulosestation, Krabbesholm sanatorium pr. Skive.

*) Jvfr. Sundhedsstyrelsens »Cirkulære til landets læger vedrørende anmeldelse af tuberkulose« af 19. december 50. I cirkulæret bemærkes, at praktiserende læger, der stiller diagnosen tuberkulose, fritages for at udfylde anmeldelsesblanketten, såfremt patienten strax henvises til nærmere undersøgelse og behandling på tuberkulosestation, specialafdeling eller hos speciallæge.

Følgende tabel viser en opgørelse pr. 10000 indbyggere:

	1953	1952	1951	1950	1949
Åbne tilfælde af lungetuberku- lose (exp. +TB)	4,0	5,0	5,1	6,2	5,8
Døde af lungetuberkulose	0,8	0,35	1,3	0,7	1,9

De bacillære tilfælde i amtet er såvidt muligt alle typebestemt. Tuberkulosestationerne har kendskab til 7 patienter med *bovin* infektion, deraf 3 nykonstaterede i 1953.

Af de i 1953 i registeret indgæede 22 nye tilfælde af aktiv lunge-
tuberkulose er ingen fraflyttet amtet. Tilfældene fordeles i husstande
som følger: de 22 tilfælde, hvoraf ingen var uden husstand, fandtes
i 22 husstande med ialt 88 Personer, hvoraf de 85 er blevet under-
søgt, d. v. s. 97 %.

Oversigt over arbejdet på stationerne i 1953.

Til sammenligning anføres tallene fra de foregående år.

	1953	1952	1951	1950	1949
Røntgengennemlysninger	7862	5551	4928	5193	7980
Skærm billedfotograferinger	1264*)	1627	895	1066*)	2921
Røntgenfotograferinger	1167	846	835	1685	832
Tomografier	2	7	9	24	24
Tuberkulinprøver	2196	2549	1703	2201*)	6350
Expectoratusundersøgelser	450	326	224	333	443
Ventrikelskyllevandsunders.	215	160	145	163	102
Blodsænkingsreaktioner	96	52	7	26	37
BCG-vaccinationer***)	332	574***)	401***)	898**)	2648
Nyhenviste pr. 10000 indbygg. ...	241*)	269	173	148*)	255
Gennemlysn. pr. 10000 indbygg. ...	908	643	570	598	922
Røntgenfoto pr. 10000 indbygg. ...	136	98	97	194	96

*) uden folkeundersøgelsen.

**) Desuden i samarbejde med skolelæge Westh og Statens Serum-
institut vaccination af ca. 5000 skolebørn.

***) Desuden i samarbejde med skolelæge Westh og Statens Serum-
institut vaccination af en del skolebørn.

De henviste patienters læger har fået meddelelse om resultatet af
alle undersøgelser, og følgende forholdsregler er blevet anbefalet:

4 patienter: indlæggelse på hospital
45 — : indlæggelse på sanatorium
0 — : indlæggelse på børnesanatorium

Sygeplejerskerne har foruden selve stationsarbejdet udført et betydeligt arbejde ude i amtet blandt tuberkuloseramte familier og i familier under observation for tuberkulose.

Der er aflagt 1136 hjemmebesøg, med 1549 konsultationer.

Der er foranlediget desinfektion i 12 hjem. Stationerne har udlånt 0 desinfektionssæt og har udleveret 15 liter sapoformol.

Til slut vil tuberkulosestationerne rette en tak til de praktiserende læger for godt samarbejde. Det er lægernes henvisning af patienter med de mindste mistænkelige symptomer, der giver os mulighed for at finde frem til tilfælde med begyndende lungetuberkulose.

De hygiejniske forhold

A. Købstæderne.

Sundhedskommissionernes virksomhed.

Sundhedsvedtægten for *Thisted* købstad er stadfæstet 22. novbr. 1919 med ændringer af 7. marts 1927. Regulativet for kødkontrol er stadfæstet 21. april 1934 med ændringer af 14. oktbr. 1938. Et tillæg angående mælk og fløde stadfæstedes 4. novbr. 1947. — Et forslag til en ny sundhedsvedtægt blev vedtaget af sundhedskommissionen og byrådet og tilsendt indenrigsministeriet til godkendelse.

Sundhedskommissionen har holdt 6 møder og behandlet 30 sager, hvoriblandt:

Klager over 2 sundhedsfarlige kælderlejligheder, som nedlagdes.

Klage over fugt i en lejlighed afvistes, da fugten stammede fra tøjvask og -tørring.

Klage over støj fra et sandblæseri særlig om natten, hvor dets arbejde forbødes mellem kl. 22 og 6.

Klage over støvplage fra gasværkets kulgård.

Sundhedsvedtægten for *Nykøbing M.* købstad er stadfæstet 2. juli 1927. Bekendtgørelsen om indenrigs kødkontrol af 15. oktbr. 1949 er stadfæstet som gældende for Nykøbing M. kommune 16. maj 1950. Et tillæg angående mælk og fløde stadfæstedes 11. juli 1951. — Den 26 år gamle sundhedsvedtægt er stærkt forældet, og forslag til en ny er for flere år siden udarbejdet af sundhedskommissionen, men endnu ikke vedtaget af byrådet.

Sundhedskommissionen har holdt 3 møder og behandlet 20 sager, hvoriblandt:

Andragende fra udenbys virksomhed (Skive) om tilladelse til salg af pølser o. a. tilberedte kødvarer til detaillister i Nykøbing M., — nægtedes.

Klage over en minkfarm, — flyttedes.

Ansøgninger om tilladelse til oprettelse af minkfarme, — 1 tillodes, 1 tillodes forsøgmæssigt og 1 nægtedes.

Klager over støj fra to korntørringsanlæg, — ændringer i maskinllets anbringelse blev påbudt.

Klage over, at 6 familier må nøjes med 1 kloset, — indretning af endnu 1 kloset blev påbudt.

Indberetning om fejl og mangler ved maskinllet på mejeriet »Engholm«, — påbud om at bringe forholdene i orden.

Drikkevandsforsyningen

I *Thisted* udvindes vandværksvandet fra 6 ca. 12 m dybe borer, hvorfra det uden rensning kan sendes ud i ledningsnettet. Vandets bakteriologiske kvalitet undersøges hyppigt, idet der i et par af borerne vand af og til har været påvist colibakterier. Middelvandforbruget pr. indbygger pr. døgn var 237 l (242 l); i 1937 var det 136 l.

I *Nykøbing M.* har vandværket 21 ca. 30 m dybe borer, beliggende i en eng, der i flere af årets måneder omdannes til en sø, eventuelt tilfrosset. Vandet iltes ved elektroblæser og passerer et sand- og koksfilter, som i årets løb delvis blev reorganiseret. 4 bakteriologiske vandanalyser i årets løb har været tilfredsstillende. Middelvandforbruget pr. indbygger pr. døgn var 295 l (302 l).

Kontrol med næringsmidler.

Kødkontrollen på byernes slagterier: det offentlige slagtehus samt et andelssvineslagteri i hver by (Koopmanns slagteri i *Thisted* nedlagdes i årets løb) viser, at kvægtuberkulosen praktisk taget er udryddet. Trikiner er ikke påvist, men tinter fandtes i 35 tilfælde (98) og langt fra så hyppigt som for få år siden. Tinter påvist i år hos 0,4 % af de slagtede kreaturer (okser og fedekalve) mod i fjor hos 1 % og i 1951 hos 1,5 %. For den tilsvarende bænelorm hos mennesker, *tænia saginata*, behandlede 7 patienter på amtets sygehuse (1952: 9, 1951: 15), deraf 2 mænd og 5 kvinder*). Af patienterne boede 1 i købstæderne og 6 på landet.

Mælkekontrollen i *Thisted* foretages efter sundhedsvedtægtens bestemmelser af 1948. Byen modtager gennem *Thisted* Andelsmejeri og privatmejeriet »Pasteur« mælk fra 54 besætninger. Forbruget af mælk og fløde pr. indbygger var 203 l (197,6 l). Gennem mejerierne forhandles børnemælk fra 3 gårde med 110 køer. Børnemælksbesætningerne dyrlægekontrolleres 2 gange månedlig, — de øvrige besætninger 1 gang månedlig. Mejeriernes og gårdenes børnemælks-personale står under månedlig lægekontrol, hvorved der i årets løb ikke er påvist smittefarlige sygdomme. — Af stadsdyrlæge N. Nør-gaards beretning fremgår bl. a., at 168 køer udsattes p. gr. af yverbetændelse (146) og 12 p. gr. af andre sygdomme. Den smitsomme yverbetændelse er i støt fremgang, hvilket for en stor del skyldes

---

*) At kvinder smittes hyppigere end mænd, kendes også fra større opgørelser. Måske hænger det sammen med, at de i køkkenet har med råt kød at gøre og f. eks. slikker fars af fingrene eller smager på den. Det bør undgås!

dårlig renholdelse af malkemaskinerne og utilstrækkelig staldhygieine, idet staldenes renholdelse ikke viste sig så god som foregående år. — Ved laboratoriekontrollen af producentmælken og de forhandlede mælke- og flødesorter viste den varmebehandlede sødmælk ret tilfredsstillende forhold, men kimtallet lå dog gennemgående for højt, og for ofte fandtes koliforme bakterier i mælken. For børnemælkens vedkommende fandtes i 93 % af prøverne et kimantal på under 25.000, en fremgang siden i fjor (80 %); indholdet af kolibakterier var ligeledes tilfredsstillende lavt, men betahæmolytiske streptokokker fandtes i 4 prøver af børnemælk mod kun 1 gang i fjor. Flødens bakteriologiske kvalitet var gennemgående noget bedre end de foregående år. — Flaskerensningen var lidt bedre end i fjor, men $\frac{1}{4}$ af de undersøgte flasker viste sig dog dårligt rensede. — Der er stadig alt for mange vogne og udsalg om salget af mælk i Thisted. Hver af disse salgsheder dækker i gennemsnit kun 280 indbyggere, medens ca. 600 indbyggere anses for mere rationelt og økonomisk. Dette har medført, at udsalgene i stigende grad også handler med andre varer. For enkelte forretningers vedkommende synes det, som om salget af mælk og brød nærmest er en biting. I mange tilfælde lider de af samme grund under pladsmangel: køleskabene er undertiden fyldt med margarine og æg, og mælk og fløde står som følge heraf på gulvet, hvilket ikke er tilladt ifølge sundhedsvedtægten.

Mælkekontrollen i Nykøbing foretages efter sundhedsvedtægtens bestemmelser af 1951. Byen modtager gennem Dueholm Andelsmejeri og privatmejeriet »Engholm« mælk fra 116 besætninger. Salget af sødmælk var 144 l pr. indbygger (159 l). Børnemælk forhandles ikke. — Af stadsdyrlæge Søren Kristensens beretning fremgår bl. a., at smitsom kalvekastning påvistes i 1 besætning (3). 274 køer udsattes p. gr. af yverbetændelse (245) og 25 køer p. gr. af andre sygdomme. Ved laboratoriekontrollen viste reduktaseprøver af den varmebehandlede sødmælk sig tilfredsstillende i 97 %, og kimtallet var under 50.000 i 91 % af de undersøgte prøver (96 %). — Flaskerensningen var bedre end året forud, idet kun 13 % fandtes utilfredsstillende rensede (25 %). Grunden til, at flaskerensningen stadig volder mejerierne vanskeligheder, er den, at mange husmødre — trods stadige henstillinger — ikke straks afskyller flaskerne, så snart de er tømt, og ofte anvender dem til helt uvedkommende formål.

Mælkeudsalg, slagter- og viktualieforretninger efterses i købstæderne 4 gange årlig af stadsdyrlægerne og sundhedspolitiet, som har kasseret 2 tilberedningsrum og i talrige tilfælde påbudt istandsæt-

telse og bedre orden og renholdelse. Sundhedspolitiet efterser *restaurationskøkkener* og -lokaler, og fabrikinspektøren har tilsynet med *bagerierne*, som i særlige tilfælde tillige efterses af embedslægen.

Kontrol med østers. Da vandet i »Limfjordsøsters-kompagniet«s opbevaringsbassiner ved Nykøbing M. tidligere har vist sig mindre tilfredsstillende i bakteriologisk henseende, begyndte man i 1947 forsøg med klorning af saltvandet. To år senere toges et apparat i brug, som tilsætter luftformig klor i nøjagtig dosering, hvor det tilstræbes at sterilisere det indstrømmende fjordvand. De undersøgte vandprøver, der udtages af kredslæge Stigaard 2—4 gange månedlig i sæsonen og hver gang fra 6 forskellige af professor Spærck anviste steder i bassinerne, viste som regel et gunstigt udfald. Nogle prøver taget i efterårsmånederne viste sig mindre tilfredsstillende, hvorfor klortilsætningen blev forøget. — Østerskompagniets arbejdere undersøges af kredslægen og kontrolleres i særdeleshed med henblik på smitsomme tarmsygdomme (tyfus, paratyfus m. v.), som ikke er forekommet i beretningsåret.

Afløbsforhold og vandklosetter m. m.

I *Thisted* er hovedkloakledningens længde forøget med 120 m til 17.384 m. W.C.-sædernes antal var 2898.

Thisted har 4 hovedkloakudløb: et i byens østlige udkant, to i havnen og et i byens vestlige udkant, som tillige modtager spildevandet fra de bymæssige bebyggelser i Thisted landsogn og Tilsted. Dette er nu forsynet med et mekanisk rensningsanlæg, som blev taget i brug i 1953; der er afsat plads også til et biologisk rensningsanlæg. De andre hovedkloakudløb passerer ikke rensningsanlæg, hvorfor havnens — og også fiskerihavnens — vand forurenes stærkt. Ved den nye søbadeanstalt har fjordens vand vist sig tåleligt godt under vestlig vind, medens badevandet ofte er stærkt og meget synligt forurenet, når vind og strøm kommer fra øst, hvor det urensede kloakvand løber ud.

I *Nykøbing* er hovedkloakledningens længde forøget med 503 m til 13.431 m. W.C.-sædernes antal forøgedes med 59 til 2311.

Byens hovedkloak udmunder halvanden km nordøst for byen nær ved en meget benyttet badestrand. I 1946 påbegyndtes her et større, mekanisk rensningsanlæg, som dog ikke fuldførtes p. gr. af beredskabsarbejdernes standsning. — I Klosterfjorden udmunder en større kloak 300 m øst for fiskerihavnen og nogle mindre kloakker fra slagteriet og ved Refshammer. Der foregår ingen badning i Klo-

sterfjorden, men vandet er i perioder meget uappetitligt og kan under uheldige vindforhold genere Østerskompagniets virksomhed på Ørodde. — »Helligåndsåen«, som udmunder i fiskerihavnen, fører nu kun engvand, efter at den for nogle år siden blev saneret for kloakudløb.

Septiktanke og sivebrønde tillades i de to købstæder kun uden for de kloakerede områder og i meget få tilfælde.

Dag- og natrenovation.

I *Thisted* er natrenovationen ophævet, efter at der nu overalt er indlagt w. c. Dagrenovationen behandles i et Dano-konverteringsanlæg, som toges i brug i 1949. Det ligger 3 km uden for byen ved et engdrag, som opfyldes med den formalede dagrenovation. I komposten udvikler der sig en sådan varme, at rotter ikke kan holde til i den. — I byen findes 2176 skarnkasser i standardstørrelse. De køres med låg på til Danoanlægget og udskiftes med kasser, som er spulet rene. I årets løb behandlede 3297 tons dagrenovation på denne måde, som for byen betyder et stort hygieinisk fremskridt. I *Thisted* landsogn har der også været ønsket om at få behandlet dagrenovationen fra den bymæssige del af kommunen i Danoanlægget, men forhandlingerne herom førte af økonomiske grunde ikke til noget resultat.

I *Nykøbing* er skarnkassernes antal 3146. Indholdet tømmes i halvt lukkede vogne og køres til byens losseplads, som for tiden er beliggende ved Klosterfjorden. Der findes endnu 260 latrintønder (290) i brug for ca. 300 familier; natrenovationen køres i lukkede vogne til en cementbeholder 2 km uden for byen, hvor den midlertidig opbevares.

Destruktionsanstalter findes ikke i de to byer.

Bebyggelsesforhold og bolighygiejne.

I *Thisted* opførtes 24 nye huse med ialt 54 lejligheder (1952: 37, 1951: 17, 1950: 16, 1949: 75), deraf 7 3-værelses, 38 4-værelses og 9 5-værelses lejligheder. Der nedlagdes 22 lejligheder i 5 gamle huse og 1 træbarak. Under kommunens husvildforsorg var 252 personer (1952: 276, 1951: 290), hvoraf henved halvdelen boede i træbaraker.

Trods et livligt byggeri efter krigen og til trods for, at byens befolkningstal ikke er steget, er der stadig nogen mangel på lejligheder. Boligniveauet er dog som helhed hævet betydeligt i disse år, idet store dele af befolkningen har været i stand til at realisere deres

planer om at flytte til bedre lejligheder eller få eget hus. Mange mennesker bor dog endnu i usunde loftsrum og kældre. 2 kælderlejligheder blev nedlagt, og boligtilsynskommissionen behandlede en sag angående en meget fugtig lejlighed i et dårligt hus, som skal istandsættes grundigt.

I *Nykøbing* opførtes 28 nye huse med ialt 28 lejligheder (1952: 69, 1951: 26), hvoraf 9 3-værelses, 16 4-værelses og 3 5-værelses lejligheder. Boligsituationen er trods de senere års byggeri endnu så dårlig, at den tidligere realskole, en gammel sparekassebygning og en del barakker anvendes som husvildeboliger.

I den gamle, centrale del af byen skorter det mange steder på lys, luft og almindelig renlighed i lejlighederne. Mange har ingen entré, og i mange køkkener er der intet spisekammer, men kun et lille, uventileret vægskab. I byens vestlige del, hvor flere gader ligger meget lavt, er der mange fugtige huse og under højvande i Limfjorden ofte alvorlige oversvømmelser. Man forbereder nu et afvandingsprojekt. — Gadernes renlighed lader meget tilbage at ønske, hvilket til dels skyldes den gammeldags form for dagrenovation, som endnu anvendes.

Begge byer har velindrettede offentlige legepladser.

Der er ikke sket ændringer af kirkegårdene. Krematorier findes ikke i Thisted amt.

Skolevæsenet.

I *Thisted* var ved årets udgang antallet af skolesøgende børn 1534 (1456). Borgerskolen havde 1084 elever (1048) og gymnasiet (incl. mellemskole og realklasser) 450 (408), hvoraf 181 udenbys boende. I borgerskolen var antallet af børn pr. klasse 27,5 (28,7).

Borgerskolen blev udvidet med en fløj med skolekøkken, sløjdelokaler og 3 klasseværelser. Gymnasiet og borgerskolen har nu gode lokaleforhold, men mangler dog endnu hver en gymnastiksal og nogle undervisningslokaler for at være fuldt udbyggede.

Af skolelægens beretning for skoleåret 1952—53 fremgår bl. a., at 29 af de undersøgte 1450 børn var tuberkulinpositive efter tuberkuløse infektion, og at det store flertal af de øvrige børn var calmettevaccineret. 126 børn henvistes af skolelægen til behandling hos deres læge. Der henvises iøvrigt til den skematiske oversigt over skolelægenes virksomhed side 40.

Skoletandpleje er siden 1940 udført af byens tandlæger efter forældrenes valg. Der foretoges i skoleåret 1952—53 3215 tandfyldninger, 139 rodbehandlinger, 29 tandrensninger, 300 tandudtrækninger

og 148 andre behandlinger, ialt 3831 behandlinger (4111). Udgifterne var 26190,63 kr. = 20,15 kr. pr. barn.

Intelligensmålinger og læseprøver foretages af en specialuddannet lærerinde. Særundervisning påbegyndtes i 1942 for svagtbegavede børn og i 1946 for læseretarderede («ordblinde») elever. Der undervistes i 1953—54 7 hjælpeklasser med ialt 72 elever og 47 læse-retarderede børn fordelt i 12 hold.

I *Nykøbing* var ved årets udgang antallet af skolesøgende børn 1557 (1480). Folkeskolen havde 1116 elever (1050) og mellemskole og gymnasium 441 (430). Skolevæsenet udbyggedes i 1952 med en bygning med 30 klasseværelser og en række særfagslokaler, og i 1953 er 2 moderne gymnastiksale og et sløjdlokale taget i brug. Man mangler endnu en gymnastiksal. Der er indrettet lokaler til skolelæge, skoletandlæge og skolesundhedsplejerske, men sådanne er endnu ikke ansat. Særundervisning gives ikke, men agtes indført i 1954.

Skolebespisning gives i *Nykøbing* ved privat foranstaltning i januar—marts med 2 retter varm mad; 20 børn bespises daglig og 90 børn hver anden dag. I *Thisted* har 294 skolesøgende børn og 20 børn fra asylet fået middagsmad (2 retter varm mad) daglig fra 1. november til 1. maj. Bespisningen gives ved kommunens foranstaltning til alle børn, der ønsker det.,

Gymnastik, idræt og bade.

Begge byer har store idrætsforeninger og velindrettede stadion.

Nykøbings badestrand på Ørodde — kun 1 km fra byens centrum — er udmærket og veludstyret med badekabiner, toiletter, affaldskasser og vandværksvand. Under uheldige strømforhold forurenes vandet fra byens hovedkloak. På *Refshammer* foretages i disse år beplantning og kystsikring til en ny offentlig badestrand. Byens lejrplads ligger herved og er velordnet med klosetter, affaldskuler og vandværksvand. — I *Thisted* åbnedes i 1952 et kommunalt søbad på et velegnet areal ud for den nye kystvej. Der er udmærkede omklædningsforhold med toiletter og brusebad, et græsklædt areal ud mod fjorden og gode badebroer. Søbadet bliver meget benyttet, men vandet er desværre ofte slemt forurenet fra kloakudløbene i havnen og øst for den, hvor der ikke er rensningsanlæg.

Der er endnu *ingen offentlig varmtvandsbadeanstalt i de to byer*. *Thisted* byråd har hensat godt to hundrede tusinde kroner til dette formål og overvejer at opføre en badeanstalt på en grund ved borger-skolen, til brug både for skolebørnene og publikum. — Elektricitets-

værket, hvor der hidtil for publikum blev givet ca. 1000 brusebade årligt, er blevet nedlagt i år. På de to massage- og lysbadklinikker gives renselsesbade i begrænset omfang, men som helhed må offentlighedens adgang til varmtvandsbade i Thisted siges at være meget ringe. Andelsslagteriet og mejerierne har tilfredsstillende badelokaler til personalets brug. — Den private badeanstalt på mejeriet »Engholm« i *Nykøbing* gav for 6—7 år siden ca. 6000 karbade og 10.000 badstuebade årligt. Siden da er badelokalerne forfaldet, og interessen svigtet, hvorfor de blev nedlagt i år. På Morsø Lysbadeanstalt gaves 1005 karbade og 135 brusebade. Morsø Jernstøberi har til sit personale — 4—500 mennesker — en udmærket indrettet badeanstalt, som desværre ikke er offentligt tilgængelig.

Omsorg for mindre børn.

Sundhedsplejerskens virksomhed er omtalt side 15.

Lov om lægeundersøgelse af børn under 7 år benyttes meget i byerne.

Thisted Børnehjem, et statsanerkendt optagelseshjem med plads til 12 børn i alderen 0—4 år, havde en gennemsnitsbelægning på 16. Hjemmet trænger til en udvidelse og modernisering, som der er planer om.

Dronning Louises Børneasyl i Thisted, der drives som daghjem, og som tidligere søgtes af 20—25 børn, er i de senere år benyttet i mindre grad. Institutionen er over hundrede år gammel, og lokalerne, som har været i brug siden 1889, er utidssvarende. Man påtænker at videreføre asylet som børnehave, og projekt om opførelse af en ny bygning i byens udkant med plads til 60 børn vil blive ført ud i livet til næste år.

En privat (ikke statsanerkendt) børnehave søges af ca. 40 børn, fordelt på et formiddags- og et eftermiddagshold.

Under tilsyn af Thisted børneværn var i 1953 96 børn efter forsorgslovens kap. VII og VIII (87) og 35 børn efter kap. IX (14).

Under tilsyn af Nykøbing børneværn var 107 børn efter forsorgslovens kap. VII (115) og 13 børn efter kap. IX (19).

I *Nykøbing* findes ingen asyler eller børnehjem. I 1945 oprettedes en privat, statsunderstøttet børnehave med plads til 50 børn under udmærkede forhold. Den har til stadighed haft en venteliste på over hundrede, hvorfor det påtænkes at oprette endnu en børnehave i byen.

Omsorg for gamle, kronisk syge m. m.

Thisted alderdomshjem har plads til 60 personer, har været fuldt belagt og har i mange år haft så lang en venteliste, at det sociale udvalg har udarbejdet planer om en tilbygning. En aldersrentebolig med 18 1-værelses lejligheder og 6 lejligheder med 1 værelse og kammer er fuldt optaget. I Krejbergers stiftelse bor 4 og i Håndværkerstiftelsen 10 personer.

Nykøbing alderdomshjem har plads til 88 personer og er fuldt belagt. I byen findes 7 private stiftelser med plads til ca. 75 personer.

Hjem for kronisk syge, forsørgelsesanstalter eller fattiggårde findes ikke.

Antabusudvalgene i Thisted (formand: amtslæge L. Folke) og i Nykøbing (formand læge O. C. Ovesen) har fortsat arbejdet.

Erhvervshygienje.

Tilfælde af erhvervssygdomme er ikke anmeldt til embedslægerne.

Kvaksalveri.

foretages i betydeligt omfang af »kloge mænd« og af kiropraktoren i Thisted, der også holder konsultation i Nykøbing. Retssager om kvaksalveri har ikke verseret i mange år.

B. Landkommunerne.

Sundhedskommissionernes virksomhed.

En »Sundhedsvedtægt for landkommunerne på Mors« trådte i kraft i 1951 (stadfæstet $8/2-51$), og »Sundhedsvedtægt for landkommunerne i Thisted lægekreds« trådte i kraft i 1952 (stadfæstet $17/7-52$). Disse to *sundhedsvedtægter*, som tilsammen omfatter samtlige landkommuner i Thisted amt, er udarbejdet på grundlag af indenrigsministeriets normalsundhedsvedtægt, 1948, og er praktisk taget enslydende.

Mælkevedtægter (tillæg til sundhedsvedtægten ang. mælk og fløde) findes i Hurup, Vestervig-Agger og Skyum-Hørdum kommuner, hvor konsummælken er under dyrelægekontrol. 10 dyrlæger og 7 læger er medlem af sundhedskommissionerne — oftest formænd.

Om *sundhedskommissionernes virksomhed* indhentes skematiske beretninger, hvoraf det fremgår, at 31 af landkommunernes 52 sundhedskommissioner har holdt møder (1952: 29) og 12 (13) på anden måde haft sager til behandling. Ialt afholdtes 55 møder (58). Der var således 9 sundhedskommissioner, der ikke viste livstegn i årets løb. Der er behandlet ialt 133 sager (136): om vandforsyning 30, afløb for spildevand 21, stalde og møddinger 9, latriner og w. c.-installationer 15, dagrenovation og lossepladser 5, levnedsmidler 16, mælkekontrol 6, handel med fisk 13, boliger 9, andre sager 9. Embedslægerne har deltaget i 9 sundhedskommissionsmøder og har medvirket i en række sager angående vandforsyningen, w. c.-installationer, kloakanlæg, møddinger og lossepladser.

Ligesom de 5 foregående år afholdt embedslægerne i efteråret et *møde for amtets sundhedskommissioner*. Da man gennem årene har haft de vigtigste afsnit i sundhedsvedtægten til drøftelse, genoptoges et tidligere behandlet emne: mælkehygieine og mælkekontrol. Stadsdyrlæge Sv. O. Koch, Aarhus, holdt et interessant foredrag herom for mødets 70 deltagere, hvoriblandt en del mejeribestyrere, og stadsdyrlæge Søren Kristensen, Nykøbing M., talte om de nye bestemmelser om forhandling af fisk. Ifølge § 47 i amtets nye sundhedsvedtægter påhviler det sundhedskommissionen at lade foretage laboratorieundersøgelser af konsummælken, og det er hensigten at påbegynde saadanne undersøgelser for landmejeriernes vedkommende i 1954, idet stadsdyrlægerne i Thisted og Nykøbing har erklæret sig villige hertil.

Drikkevandsforsyningen

Alle vandværker anvender grundvand og er forsynet med automatisk pumpe og hydrofor, undtagen Sundby Mors og Gøttrup vandværker, som har højdebeholdere. Enkelte vandværker ilter og filtrerer vandet (Klitmøller, Solbjerg, Sundby Mors), medens langt de fleste anvender råvandet, som det er. I årets løb oprettedes et vandværk i den bymæssigt bebyggede del af Tilsted kommune, og enkelte andre blev udvidet.

I sundhedsvedtægterne er det bestemt, at vandværkernes vand skal undersøges bakteriologisk og kemisk 1 gang årlig. Sådanne vandanalyser er i årets løb foretaget for 94 af de 96 vandværker i amtets landkommuner, idet det ikke lykkedes at få udtaget vandprøver fra de 2 vandværker i Ljørslev. Den kemiske analyse er af økonomiske grunde som regel begrænset til at omfatte de stoffer (ammoniak, salpetersyre, salpetersyring, fosforsyre og iltforbrug), som har særlig betydning for bedømmelsen af drikkevandets sundhedsmæssige kvalitet. Vandanalyserne er for vandværkerne i Thisted lægekreds udført af Jydsk Laboratorium i Aalborg, og for Morsø lægekreds dels af dette laboratorium, men hovedsagelig af Statens praktisk-sundhedsmæssige Undersøgelser i København. De er alle foretaget efter Dansk Standard, og resultaterne tilstilles vedkommende vandværk, sundhedskommissionen og embedslægen. I de tilfælde, hvor vandprøverne ikke viser sig tilfredsstillende, foretages det videre fornødne ved samarbejde mellem de tre parter.

På tilsvarende måde er der i 1953 undersøgt vandprøver fra samtlige mejerier i amtets landkommuner i medfør af sundhedsvedtægternes bestemmelse herom.

I omstående oversigt (tabel IX) anføres analyseresultaterne i uddrag. De kemiske analyser er ikke medtaget, men det bemærkes, at disse i ikke saa faa tilfælde har været afgørende for, om vandet har fået betegnelsen fuldt tilfredsstillende, mindre tilfredsstillende eller uegnet som drikkevand eller til mejeribrug. Som det ses af tabellen, påvistes kolibakterier i een af vandprøverne, hvorfor der midlertidigt påbødes kogning af vand til husholdningsbrug fra dette vandværk (Elsø, se nedenfor).

Tabel IX.

Oversigt over vandanalyser i 1953

fra vandværker og mejerier i Thisted amts landkommuner

I. <i>Vandværker:</i>	Thisted læge- kreds	Morsø læge- kreds	Ialt
Antal undersøgte vandværker	64	30	94
Antal vandprøver	82	35	117
Antal vandværker med kimtal: 0.....	5	2	7
- — - — under 100 (incl. ovenst.)	42	18	60
- — - — mellem 100 og 1000....	12	7	19
- — - — over 1000	10	5	15
Kolibakterier påvist i antal vandprøver.....	0	1	1
Fuldt tilfredsstillende vand (bakt. og kem.)	38	16	54
Mindre tilfredsstillende	16	9	25
Uegnet til drikkevand	10	5	15
II. <i>Mejerier:</i>			
Antal undersøgte mejerier	26	9	35
Antal vandprøver	28	9	37
Antal mejerier med kimtal: 0	2	1	3
- — - — under 100 (incl. ovenst.)	20	8	28
- — - — mellem 100 og 1000	4	1	5
- — - — over 1000	2	0	2
Kolibakterier påvist i antal vandprøver.....	0	0	0
Fuldt tilfredsstillende vand.....	12	8	20
Mindre tilfredsstillende	11	0	11
Uegnet til mejeri-brugsvand	3	1	4

I tilslutning til den skematiske oversigt kan oplyses følgende om de vandværkers forhold, hvor udfaldet af vandanalyserne ikke var tilfredsstillende.

I. Thisted lægekreds.

Et vandværk i *Kollerup* var usædvanlig primitivt, idet vandet fremskaffedes uden oppumpning fra væld i jorden, samledes og fordeltes til nogle ejendomme gennem rørledninger. I 1952 var vandet stærkt ildelugtende og -smagende som følge af forurening med ensilagesaft. Anlægget blev istandsat, men vandet blev atter i år uanvendeligt og havde for høje kimal. Man besluttede at udføre en boring i stedet for.

Vandværket i *Frøstrup* viste meget høje kimal og en kemisk analyse, som tydede på forurening med overfladevand. Det har 3 boringer, hvoraf de 2 ligger på en mark nær ved landbrugsmøddinger. En gammel brønd, der benyttedes som sivebrønd, blev tilkastet. En vandanalyse senere på året viste bedre vand, men forholdene må fortsat holdes under observation.

Ved *Østerild* vandværk, hvor den kemiske analyse tydede på forurening med overflade- eller spildevand, fandt sundhedskommissionen ca. 10 m derfra en gammel kloak (med w.c.-tilløb), som blev fornyet.

Vandværkerne i *Sjørring* viste mindre gode udfald af de bakteriologiske og kemiske analyser, men forholdene var ved årets udgang ikke bragt i orden.

Rær vandværk gav for lidt og ikke tilfredsstillende vand, hvorfor man vil anlægge en ny boring i 1954.

I *Hurup* viste en række vandprøver høje kimal og ved den kemiske analyse organiske bestanddele som tegn på forurening med overfladevand. Man er i gang med omlægning af byens kloaksystem, men vandværket må fortsat arbejde på sanering af drikkevandet.

Vandprøver fra *Gl. Bedsted* vandværk havde alt for høje kimal, og pumpehuset og boringen, som viste sig stærkt forurenede, blev renset.

Lignende forhold i *Svankjær* vandværk blev bragt i orden, og en vandanalyse senere på året var god.

En vandprøve fra *Agger* vandværk indeholdt alt for mange bakterier, men senere prøver fra dets boringer viste sig tilfredsstillende.

Ved *Krik* vandværk, hvor vandprøven ligeledes havde et meget højt kimal, fandt sundhedskommissionen en sivebrønd 12 m derfra. Den blev oprenset og tættet til en samlebeholder. Senere prøver viste sig tilfredsstillende.

I *Ydby*, hvor der fandtes en gammel kloak og septiktank nær ved vandværket, indeholdt vandprøven alt for mange kim. Der anlagdes en ny boring, og kloakering af byen udføres i 1954.

II. Morsø lægekreds.

Ø. Jølby vandværk har i en årrække haft betydelige vanskeligheder med at fremskaffe godt drikkevand. Et par hundrede meter fra boringen findes et såkaldt »jordfaldshul«, hvor dybgrundens kalklag når omtrent op til overfladen. Hertil førtes tidligere såvel ensilage-saft som spildevandet fra en landbrugsejendom, som dog for nogle år siden anlagde kloak i stedet. Det er endnu ikke lykkedes at få tilkastet en gammel, ubenyttet brønd i vandværkets nærhed. Vandanalyserne var i år kolifri, men kimtallene er stadig for høje, og vandværket er fortsat til observation.

Flade vandværk, som netop havde undergået en større ombygning, viste høje kimal, men en ny prøve i december var fuldt tilfredsstillende.

Elsø vandværk var tilfredsstillende i januar, men i september indeholdt vandet koli af type I. Man påbød midlertidig kogning af alt drikkevand. Værket er under reparation, mens befolkningen forsynes sig med vand på anden måde, og området kloakeres.

Mejeriernes brugsvand viste sig i de fleste tilfælde fuldt tilfredsstillende. Foranlediget af vandanalyserne foretoges dog på et mejeri rensning af boringen, og et andet anlagde en ny boring.

Brøndene i landkommunerne har ikke været genstand for systematisk undersøgelse. På opfordring har embedslægerne år efter år undersøgt adskillige, der så godt som alle har været uforskriftsmæssige og forurenede. 4 Brønde på Mors, som undersøgte i år, var alle forurenede med koli.

Afløbsforhold.

Nye kloakanlæg udførtes i Klim, Skjoldborg og Villerslev, og projekter er udarbejdet i Hurup, Ydby, Thorup, Klitmøller, Tæbring og Sundby Mors.

Der toges prøver fra kloak-rensningsanlæggene i Klim, Ydby og Gøttrup.

Da der på landet ofte udføres w.c.-installation og -afløb uden sundhedskommissionens godkendelse, blev det af sognerådsforeningen bekendtgjort i dagbladene, at tegninger og oplysninger om kloakledningens og en evt. sivebrønds afstand fra nærmeste drikkevandsbrønd, sivebrøndens dybde og septiktankens konstruktion skal tilstilles sundhedskommissionen.

Kontrol med næringsmidler.

De fleste landmejerier forhandler *konsummælk*, nogle pasteuriseret eller stassaniseret, andre også mælk, der ikke er varmebehandlet. I Hurup og Vestervig forhandles børnemælk og konsummælken her og i Skyum-Hørstum kommune er under dyrlægekontrol. Laboratoriekontrollen udføres af mælkelaboratoriet i Thisted. Dette og stadsdyrlægens laboratorium i Nykøbing vil i det kommende år påtage sig laboratoriekontrol med konsummælken også i de øvrige landkommuner. Mejeriernes brugsvand blev undersøgt ved bakteriologiske og kemiske analyser, som det fremgår af tabel IX.

Kvægtuberkulosen er forlængst udryddet og den smitsomme kasting stærkt på retur. I nogle af amtets mejerikredse har man i år påbegyndt en kollektiv bekæmpelse af den smitsomme yverbetændelse, der har bredt sig meget i de senere år.

Kødkontrollen på landet fungerer tilfredsstillende.

I Thisted politikreds efterser landpolitiet slagter- og viktualieforretninger, restaurationer og mælkeudsalg, medens sådanne eftersyn ikke foretages af politiet i Hassing-Refs herreder.

Skolevæsenet.

Ifølge amtsskolekonsulentens beretning var der i amtets landkommuner ved årets udgang 9.481 undervisningspligtige børn, en stigning på 206 (1937: 8.778). Der fandtes 3 købstadordnede skoler, hvoraf den ene (Vestervig) med mellemskole, og 141 landsbyordnede skoler med ialt 437 klasser, hvori gennemsnitsbørnetallet var 20,5. Desuden findes private mellem- og realskoler i Fjerritslev, Hurup og Hvidbjerg samt 9 friskoler. Skolevæsenet lider stadig under en meget følelig mangel på lærerkræfter, idet 35 af embederne (14 %) var ledige ved årets udgang (1951: 20).

En ny, 7-klasset skole i Thingstrup og udvidelsen af Klim strand-skole fuldendtes i år. Under opførelse var sognegården i Redsted, Sindbjerg forskole, Vejerslev-Vils, Vorupør, Sennels og Ø. Jølby skoler samt udvidelse af Tøving og Agger skoler. Over $\frac{2}{3}$ af amtets landsbyskoler er endnu ikke udbyggede, så de opfylder lovgivningens krav. Samtlige kommuner har revideret deres skoleplaner og udarbejdet skitseforslag til byggeriet, hvorom bl. a. amtslægen har afgivet erklæring.

Der er *skolelæger* ved alle skolerne. I årets løb undersøgtes 9.116 børn. 88 % af børnene var difterivaccineret (mod 93 % i 1952 og 96 % i 1951). Som tidligere nævnt opfordrer skolelægerne de forældre, som har forsømt at få deres børn difterivaccineret, før de

kom i skole, til nu at få det gjort. 2 % af børnene var tuberkulin-positive efter en gennemgået tuberkuløs infektion, mens 91 % var positive efter calmettevaccination. De resterende 7 % var tuberkulin-negative, enten fordi forældrene ikke havde ønsket dem calmettevaccineret eller til trods for en tidligere calmettevaccination. 7 % af skolebørnene henvistes til lægebehandling. Der henvises iøvrigt til den skematiske oversigt over skolelægenes virksomhed, tabel X. — Skolelægerne, hvoraf den ene udelukkende er beskæftiget som sådan, har indtil videre sekretærhjælp til journalføring o. l., men det bør tilstræbes, at uddannede sundhedsplejersker ansættes som medhjælp ved skolelægearbejdet.

Skolelægerne gør ofte opmærksom på det behov, som findes for særundervisning af svagtbegavede og ordblinde børn i landsby-skolerne. Skoledirektionens forberedelser til ansættelse af en konsulent på dette område er endnu ikke afsluttede.

Skoletandpleje findes i Skinnerup og Fjerritslev kommuner. På Mors efterså skolelæge Gravgaard Mortensen atter i år børnenes tænder og fandt, at 90 % af de undersøgte børn havde huller i tænderne. Da de fleste sygekasser på landet ikke betaler for plombering, og mange forældre ikke kan overkomme det økonomisk eller ikke har tilstrækkelig forståelse af betydningen heraf, må det meget ønskes, at kommunerne vil tage denne sag op.

Tabel X.

Oversigt over skolelægenes virksomhed i Thisted amt for skoleåret 1952/53

	Landkommunernes skolelægekredse:				Thisted købst.	Ialt	° af un- dersøgte
	I-IV	V	VI	VII			
<i>Skolelægerne</i>	Westh	Ovnbøl	Mørch	Gravgaard Mortensen	Else Holm		
<i>Undersøgte elever</i>	5839	911	1072	1294	1447	10563	
Tuberkulinpositive efter tuber- kuløs infektion	97	4	25	31	29	186	2
Calmettevaccinerede før skole- gangens begyndelse	682	133	293	227	483	1818	18
Calmettevaccinerede efter skole- gangens begyndelse	4547	218	711	957	916	7349	73
Tuberkulinnegative		98	69	143	63	373	7
Ikke differivaccinerede	762	136	76	171	99	1244	12
<i>Antal elever med:</i>							
Sukkersyge	2		1		1	4	
Epilepsi	5			1	3	9	
Følger af børnelammelse	15			3	7	25	
Fodvorter	27				9	36	
Parasitære hudsygdomme	14			15	2	31	
Hjertelidelser	10			2	5	17	
Asthma	24	2		1	9	36	
Psykiske lidelser					12	12	
Udtalte taleforstyrrelser	12			9	8	29	
Nedsat synsevne (øjnelæge)....	412	57	42	65	142	718	7
Synsevne under $\frac{6}{24}$	3					3	
Nedsat hørelse	32	11	3	7	12	65	0,6
Usikker farvesans (12-årige)....	29		3	18	14	64	
Æggehvide i urinen					4	4	
Lyskebrok		12			4	16	
Andre kroniske sygdomme.....	6	5			12	23	
<i>Henvisninger til læge</i>	370	69	56	103	126	724	7

Omsorg for svangre og børn.

Adgangen til gratis undersøgelse under svangerskabet udnyttes i stigende grad på landet. Helbredsundersøgelserne af spædbørn og småbørn under 7 år benyttes gennemgående for lidt.

Der er ingen sundhedsplejersker i landkommunerne bortset fra Thisted landsogn.

Aas børnehjem, som blev udvidet og moderniseret i 1952, har plads til 32 børn i alderen 2—14 år og var fuldt belagt. På Søndbjerg

børnehjem, som er anerkendt til 36 børn i alderen 2—14 år, var gennemsnitsbelægningen 35.

Omsorg for gamle og kronisk syge.

I Sejerslev blev et nyt alderdomshjem taget i brug, og adskillige landkommuner arbejder med planer om alderdomshjem.

På det private hvilehjem i Hundborg opholder sig en del gamle og kronisk syge.

Planerne om oprettelse af et kronisk sygehjem på Mors er foreløbig opgivet af økonomiske grunde.

I det under socialministeriet oprettede alderdomshjem for baltiske flygtninge i Dragsbæk ved Thisted er der plads til 100 personer under udmærkede forhold.

Lægernes årsberetninger.

Lægerne i Hvidbjerg anfører, at mælken ofte bliver sur selv i kølige perioder, og finder det beklageligt, at mejerierne ikke kan levere mælk om søndagen.

Skolelæge Westh gør opmærksom på, at mange landkommuner er alt for tilbageholdende med w.c.-installation i de ældre skoler, og at skolebordene ikke fornyes i rimeligt omfang. Således nikkede en 75-årig kone for nyligt ved et besøg i sin gamle skole genkendende til skolebordene.

En læge i Nykøbing omtaler de sanitære ulemper, der er forbundet med, at det for ca. 10 år siden projekterede rensningsanlæg på »Epidemikloakken« endnu ikke er indrettet, og finder dette projekt så meget mere nødvendigt nu, hvor strandbadningen og sommerhusbebyggelsen stadig rykker nærmere kloakkens udløb.

En anden læge i Nykøbing finder, at de elendige boligforhold i nogle tilfælde har været medvirkende årsag til sjælelig depression hos gravide kvinder, hvor man har måttet søge om tilladelse til svangerskabsafbrydelse og til sterilisation.

Medicinalpersonalet

Foruden sygehusenes personale (tabel VIII) fandtes ved årets udgang:

	Læger		Jordemødre	Apote-	Tand-	Sundheds-
	Kreds-	Praktise-	Distrikts-	kere	læger	plejer-
	læger	serende	jordem.	rende		sker
Thisted lægekreds	1	26	14	0	8	1
Morsø lægekreds	1	12	6	1	3	1
Amtslægekredsen	2	38	20	1	11	2

Læge Bryde Crandal, Fjerritslev, har afhændet praksis til læge Torben Schack-v. Brockdorff Ebbe.

Læge Tage Ejnar Buhl, Hvidbjerg, har afhændet praksis til læge Peder Jacob Herman Søgaard.

Apoteker Ingvard Henry Georg Schmeltz, Frøstrup, er flyttet til Aarhus, og Frøstrup apotek er overtaget af apoteker Johannes Jensen.

Apoteker Ejner Vikær Andersen har overtaget Svaneapoteket i Nykøbing Mors efter afdøde apoteker Fritz Eiler Thestrup Münster.

Tandlæge Erik Vilhelm Johannes Balieu, Thisted, er flyttet til København.

Tandlæge Orla Thau-Jensen, Hurup, har afhændet praksis til tandlægerne Anna Kirstine Møjbech Mehlsen, Johanne Kristiane Søndergaard og Anne Magdalene Straarup.

Embedslægerens retslige virksomhed

I *Thisted lægekreds* afholdtes 24 lovmæssige ligsyn, hvoraf 1 gang ved selvmord, 16 gange ved ulykkestilfælde, 5 gange ved naturlig død og 2 gange, hvor dødsmåden ikke kunne fastslås. Lovmæssig ligåbning foretoges 2 gange.

Undersøgelse af personers sindstilstand foretoges 9 gange og af personers sundhedstilstand 6 gange.

15 personer undersøgte for spirituspåvirkning.

Der er 16 gange udtaget blodprøver i paternitetssager og i 16 tilfælde afgivet erklæring vedrørende avlingstiden.

I arresten aflægges besøg efter tilkaldelse. 10 fanger har været under lægebehandling. Ved den af fængselsvæsenet fra 1. april 1952 indførte almindelige lægeundersøgelse af personer, der indsættes i arresthus, undersøgte 51 arrestanter. Der blev herved ikke påvist nye, alvorlige sygdomme hos fangerne.

I *Morsø lægekreds* afholdtes 11 lovmæssige ligsyn, hvoraf 1 gang ved selvmord, 6 gange ved ulykkestilfælde, 3 gange ved naturlig død og 1 gang, hvor døds måden ikke kunne fastslås.

Undersøgelse af personers sindstilstand foretoges 8 gange og af personers sundhedstilstand 14 gange.

16 personer undersøgte for spirituspåvirkning.

Der er udtaget blodprøver i 16 paternitetssager og i 7 tilfælde afgivet erklæring vedrørende avlingstiden.

I arresten aflægges besøg efter tilkaldelse. 6 fanger har været under lægebehandling. Ved den af fængselsvæsenet indførte almindelige lægeundersøgelse undersøgte 31 arrestanter. Der påvistes herved 1 tilfælde af sukkersyge og 1 tilfælde af lungetuberkulose, som ikke tidligere var konstateret.

Embedslægernes eftersyn

Sammen med den farmaceutiske visitator har amtslægen eftersat samtlige apoteker.

Jordemoderkonferencer afholdtes i Thisted, Hurup og Nykøbing.

Hygieiniske eftersyn har været foretaget ifølge instruks, dels på eget initiativ og dels i anledning af foreliggende sager, hvor der er afgivet erklæring til de respektive myndigheder: sundhedskommissioner, skolekommissioner, amtsskoledirektionen, de kommunale råd, amtet, sundhedsstyrelsen m. v. Følgende er eftersat:

	Thisted lægekreds	Morsø lægekreds
Brønde	1	6
Vandværker	5	2
Afløbsforhold	2	6
Kloakeringsprojekter	1	2
Boliger	11	
Skoler	8	4
Arealer til skoler, idrætspladser m. v.	16	16
Alderdomshjem	3	
Sygehuse	3	
Beværtninger	2	
Forskelligt	8	1

Indholdsfortegnelse:

I. <i>Befolkningsforhold.</i>	<i>Side</i>
Folkemængden samt antallet af fødte og døde	3
Fødslerne (ifølge jordemoderprotokollerne)	4
Oversigt over dødsfaldene	5
Dødsårsagerne	7
II. <i>Infektionssygdomme m. m.</i>	
Skematisk sygeliste for bykommunerne	8
Skematisk sygeliste for landkommunerne	9
Infektionssygdomme	10
Kønssygdomme	11
III. <i>Sygehusvæsen.</i>	
Belægningsforhold m. v. på amtets sygehuse.....	12
Sygehuse m. v.	13
IV. <i>Foranstaltninger mod sygdomme.</i>	
Hjemmesygepleje	14
Sundhedsplejersker	15
Rottebekæmpelse, vaccination	15
<i>Tuberkulosestationernes virksomhed</i> (ved overlæge G. Bindslev og afdelingslæge M. Holm).....	17
V. <i>De hygieiniske forhold.</i>	
A. <i>Købstæderne.</i>	
Sundhedskommissionerne	24
Drikkevandsforsyning	25
Kontrol med næringsmidler	25
Afløbsforhold	27
Dag- og natrenovation	28
Bebyggelsesforhold og bolighygieine	28
Skolevæsen	29
Gymnastik, idræt, bade	30
Omsorg for børn	31
Omsorg for gamle, kronisk syge m. v.	32
B. <i>Landkommunerne.</i>	
Sundhedskommissionerne	33
Drikkevandsforsyning	34
Oversigt over vandanalyser	35
Kontrol med næringsmidler	38
Skolevæsen	38
Skolelægenes virksomhed	40
Omsorg for svangre, børn og gamle	40
VI. <i>Medicinalpersonalet</i>	42
VII. <i>Embedslægenes retslige virksomhed og eftersyn</i>	42

UDGIVELSEN BEKOSTET AF THISTED AMTSRÅD